

πάντας τοὺς ἁγίους πατέρας καταδικάσαι, τοὺς κατα-
κρίναντας ἐκείνους τε καὶ τὴν αὐτῶν ἀπιστίαν, καὶ πρὸς
τούτους ἐξ ἐτέρας πλάνης εἰς ἄλλην ἐμπασιῆν, ὅποτε ἡμῖν
εἰγράψατε ἀποκρίνασθαι τοῖς ἐναντίοις τῆς ἐκκλησίας,
καλὴν καὶ ὀρθόδοξον εἶναι τὴν μουσαρὰν ἐκείνην ἐπιστολὴν.

Σπουδάσατε τοῖνυν πρῶτον μὲν ὑμᾶς αὐτοὺς διορθώ-
σασθαι, καὶ οὕτως ἄλλους διδάξαι. Εἴ τις γὰρ ἢ Θεόδω-
ρον, ἢ τὴν λεγομένην Ἰβὰ ἐπιστολὴν, ἢ τὰ Θεοδορίτου
συγγράμματα τὰ κατὰ τῆς ἑρθῆς πίστεως ἐκτεθίγνα ἐκ-
δικεῖ, τοῖς αἰρετικοῖς ἑαυτὸν συναριθμῶν, ἀλλότρῳ
ἑαυτὸν ποιεῖ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἧς κεφαλὴ ἐστὶν
ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς
ὁ Χριστός, οὗ τινος ὑμᾶς αὐτοὺς χωρίζετε, τὴν ἀσεβῆ
ἐπιστολὴν καὶ Θεόδωρον ἐδικουῦντες· καὶ διὰ τοῦτο
προσηκόν ἐστ' ὑμᾶς τῆς ἀσεβείας τῆς ἐπιστολῆς, καὶ
τοῦ ἐδικεῖν Θεόδωρον τὸν οὕτω προφανῆ αἰρετικὸν ἀπο-
σχέσθαι. Εἰ γὰρ ὁ ἅγιος ἀπόστολος Πέτρος κωλύει,
τοῦτο μὲν ἐκ τοῦ ἰδίου ὀνόματος, τοῦτο δὲ ἐκ τῶν λοιπῶν
ἀποστόλων καλεῖσθαι τινα, καὶ ἐπιτιμᾶ τοῖς λέγουσιν,
ἐγὼ μὲν.....

Οὐκ ὀλίγα ἄλλειπουσι.

A Theodorumque hæreticos suscipiant, universosque
sanctos Patres rejiciant, qui ipsos eorumque infide-
litate condemnauerunt : atque adeo ex uno in alium
incidant errorem ; cum ad nos scribentes ut hosti-
bus Ecclesie responderemus abominabilem eam epi-
stolam orthodoxam appellare non dubitaveritis.

Nitimini itaque primum vosmetipsos corrigere,
post autem cæteros docere : si quis enim vel Theo-
dorum, vel dictam Ibæ epistolam, vel Theodoretii
scripta adversus rectam fidem proposita defendit,
hæreticis is annumeratur, et ab Ecclesia catholica
alienus efficitur, cujus caput est Unigenitus Dei Fi-
lius, Deus et Dominus noster Jesus Christus, ab cu-
jus Ecclesia impia ea epistola separatur, et Theodori
patrocinatores. Itaque expedit vobis ab impiæ illius
epistolæ, Theodorique defensione cessare. Si enim
Paulus apostolus prohibet aliquid suo, aliquid cæte-
rorum apostolorum nomine vocari, eosque objurgat,
qui dicebant : « Ego sum Pauli, ego autem Cephæ,
etc. »

Non pauca desiderantur.

ANNO DOMINI DLVI.

GILDAS SAPIENS.

NOTITIA (ex Gallandio).

I. Gildas cognomento *Sapiens* natus perhibetur C
anno Christi 493. Eo namque anno se fuisse in lucem
editum prodit ipsemet auctor his verbis (a) : *Ex eo
tempore ... usque ad annum obsessionis Badonici mon-
tis ... quique quadragesimus quartus, ut novi, oritur
[al. orditur] unnus, mense jam primo emenso, qui
jam et meæ nativitatis est.* Quo ex loco Vossius arg-
uit (b) ortum Gildan; eo ipso anno quem modo in-
nuimus. Saxones enim, inquit, anno 449, teste Be-
da (c), in Britanniam advenere, quos Britanni ad
Badonicum montem contriverunt : adeoque annus
44 a primo Saxonum adventu assurgit ad annum 493,
qui Gildæ nativitatis fuerit, ut ipsemet asserit. Aliam
tamen a Vossiana interpretationem verborum Gildæ
profert Joannes Smithus in notis ad suam ecclesia-
sticæ Historiæ Bedæ præclaram editionem (d). Exi-
stimat enim vir eruditus annorum numerum a Gilda
editum scribendi potius tempus, quam Saxonum ad-
ventum spectare : scripsisse scilicet Gildam anno a
pugna Badonica 44 anno ipsi imprimis notabili, cui
et natalitius fuit. In eamdem Smithi sententiam præ-
veret Mabillonius his verbis (e) : « Quatuor et qua-
draginta anni quos Gildas memorat inter adventum
Saxonum et obsidionem Badonicam non intercesserunt

... sed inter obsidionem et ipsius opusculi scrip-
tionem. Nam loquitur de annis quorum extremus,
dum hæc scriberet, adhuc in fluxu erat : *quadragesimus
quartus, inquit, orditur annus, mense jam uno
elapso.* » Hæc vir doctissimus. Verum, meo quidem
judicio, interpretatio ejusmodi ab ipsius Gildæ mente
aliena esse videtur : eo imprimis nomine quod auctor
Badonicus etiam dictus fuerit, a prælio adversus
Saxones apud Badonicum montem a Britannis com-
misso ; hujusmodi nimirum cognomentum sortitus,
quod eo ipso anno Badonicæ obsessionis in lucem
editus fuerit.

II. De Gildæ gestis complura litterarum monu-
mentis tradidit monachus Ruyensis anonymus in
Vita ejusdem Gildæ, quam primus Joannes a Bosco
Lugduni anno 1605 (f), deinde Bollandus (g), postre-
mo integriorem edidit Mabillonius (h). Ex ea itaque
discimus gente Britannum fuisse scriptorem nostrum,
et Hilduti discipulum ; a quo cum liberalibus litteris,
tum divinarum Scripturarum studio primum excultus,
deinde sacris ordinibus initiatus, monasticam vitam
sectatus fuerit, multis virtutum insignibus in Ban-
chorensi nobili cœnobio clarus. Floruit quo tempore
quinque reguli Britanni terris diversis rerum potie-

(a) Gild. part. 1 Hist., cap. 26, infra col. 347.

(b) Voss. de Histor. Lat. lib. II, cap. 21, p. 243.

(c) Bed. Hist. eccl. lib. I, cap. 15.

(d) Smith. ad Bed. Hist. eccl. lib. I, cap. 16, p. 53, edit. Cantabr. 1722.

(e) Mabill. Act. SS. Ord. Ben. sæc. I, tom. I, p. 130.

(f) Bosc. Bibl. Floriac., pag. 426.

(g) Bolland. Act. SS. Jan. tom. II, p. 958.

(h) Mabillon. l. c.

bantur, Constantinus videlicet, Aurelius Conanus, A Vortiporius, Cuneglassus et Maglocunus. Quos omnes ob scelera et rempublicam male administratam, ipse in transmarina Britannia extra periculum constitutus acerbe exagitat (a). « Porro unum ex iis, inquit Galeus (b), ad sanam mentem auctor noster revocasse comperitur : nam in quodam chronico Cambrico legi de Constantino quem Gildas increpuit : *Conversio Constantini ad Dominum.* »

III. Ut fide ac sanctimonia præstans, ita summæ eruditionis vir, a fratribus religiosis rogatus qui ad eum e Britannii venerant, post decem annos ex quo inde recessit, scripsit epistolarem libellum. Verba sunt monachi Ruyensis, qui Gildæ Vitam contexit (c). Sic autem ejusmodi opus inscribitur : *De excidio Britannii liber querulus*, tres in partes divisus : I. *Historia*, II. *Epistola*, III. *Increpatio in clericum*. In *Historia* multa paucis concludit. Exinde fusius procedit cum ad reges, tum ad sacerdotes ejus temporis increpandos. Hoc autem opusculum post annum 543 scripsisse Gildam ex eo colligitur quod narrat de Constantino Damaoniæ tyranno (d); qui dum puerorum regionum totidemque nutritorum latera inter sacrosancta altaria ense hasit pro dentibus lace- ravit : idem enim anno 543 contigisse tradit Mathæus West-Monasteriensis. Si vero Usserium audias (e), scriptum edidit Gildas anno 564, diemque supremam clausit anno 570. Aliter tamen Mabillonius, qui Gildam jam octogenarium anno 565 e vivis excessisse opinatur (f). Mabillonium assectantur *Historiæ literariæ Gallicæ auctores* (g). Porro Gildæ ejusque opellæ meminere præ cæteris Beda (h) et Alcuinus, qui Gildam *Brettonum sapientissimum* vocat (i). Cæterum, ut observat Smithus (j), « liber Gildæ De Excidio Britannii satis hodie notus. Gildas auctor fere ignoratur, nimia scilicet distinctione. Hinc tot cognomina, Albanus, Sapiens, Badonicus, Historicus; cum revera unus est idemque Gildas » :

(a) Gild. part. II, Epist.

(b) Gal. ad xv Script. Hist. Brit. præfat., p. 9.

(c) Anon. Vit. Gild., num. 19.

(d) Gild. part. II, Epist., § 2.

(e) Usser. Britann. eccl. antiq., pag. 532, edit. 2 Londin. 1687.

(f) Mabill. l. c., p. 138, not. a.

(g) Hist. littér. de la Franc. tom. III, p. 280.

(h) Bed. Hist. eccl., lib. I, cap. 22.

(i) Alcuin. epist. 28 Opp., p. 1535.

ex quo tres conflicti feruntur. Qua de re pluribus Bollandus (k), Mabillonius (l) et Fabricius (m), ut Caveum (n) aliosque omittamus.

IV. Prodiit prium Gildæ libellus Londini anno 1525, cura Polydori Virgillii; cujus tamen exemplar, inquit Lelandus (o), mancum, luxatum ac mutilum exstat; usque adeo ut si jam vitæ restitueretur, vis fetum agnosceret parens. Gravem hujus editi Virgiliani censuram attexit Joannes Josselinus ad suam Gildæ editionem anno 1568 Londini pariter vulgata. Priorem Polydori exhibent utraque Orthodoxographa Basiliensia, et Bibliotheca Patrum Parisiensis, Coloniensis et Lugdunensis. Josselini posteriorem secutus est Commelinus in Collectione Britannicorum scriptorum. « Hæc tamen duæ editiones, inquit Galens (p), sive Polydori Virgillii, sive Joannis Josselini, adeo inter se discordabant, ut omnem fidem auctori suo detraherent, et Gildam in Gilda adhuc quereres. Quare consultissimum habui eum denuo eudere, scripto codice usus quem priorum editorum neuter inspexerat, quique purus esset a sæda et absurda interpolatione quæ alia exemplaria infamarat. Nec uni soli in emaculando Gilda inmissus sum libro : aliunde etiam ad hanc rem suppetias accersivi. » Hæc ille : qui partem et opusculi Gildæ, sive Historiani, ad vetustum ms. codicem Cantabrigensem; reliquas vero duas, Epistolam scilicet et Increpationem in clericum, ad codicem Cottonianum exegit. Hanc igitur editionem quam igaarunt Historiæ literariæ Gallicæ auctores modo laudati (q), omnium sane optimam et accuratissimam, anno 1691 Oxoniæ in lucem emissam studio Thomæ Galei in limine operis sic inscripti : *Historiæ Britannicæ, Saxonica, Anglo-Danicæ Scriptores xv, ex vetustis codd. mss. editi*, typis excudendam tradidimus; nonnullis huc et illic observationibus auctam, quas cl. editoris notis separatim iatexta eruditorum arbitrio dimitimus.

(j) Smith. ad Bed. Hist. eccl. lib. I, cap. 22.

(k) Bolland. l. c., pagg. 953 seqq.

(l) Mabill. l. c., pagg. 129 seq.

(m) Fabric. Bibl. med. Latin. tom. III, pagg. 174 seqq.

(n) Cav. Hist. litt., tom. I, p. 539.

(o) Leland. in Assert. Arth., pag. 52.

(p) Gal. præfat. ad xv Script. Hist. Brit., p. 4.

(q) Hist. litt. de la France, l. c., p. 283.

GILDÆ SAPIENTIS DE EXCIDIO BRITANNIÆ LIBER QUERULUS.

PRÆFATIO AUCTORIS.

In hoc libro a quidquid deslendo potius quam de- D clamando (vili licet stylo, tamen benigno) sacro pro-

secutus, ne quis me affectu cunctos spernentis, omnibusve melioris (quippe qui commune bonoru

* Editi, hac epistola.